

25 april 2003

No. DN. 2002/1462

Directie Natuurbeheer

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op artikel 27, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) **Leekstermeer-gebied**, zoals aangewezen bij besluit van 24 maart 2000 (N/2000/306, Staatscourant d.d. 31 maart 2000, nr. 65) wordt aangewezen:
het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, dat in het zuiden aansluit aan het op 24 maart 2000 aangewezen gebied Leekstermeergebied.
In zoverre wordt het besluit van 24 maart 2000 gewijzigd.
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat tevens vergezeld van een nota van toelichting, welke deel uit maakt van dit besluit. Deze nota van toelichting vervangt de nota van toelichting behorende bij het besluit tot aanwijzing van het gebied Leekstermeergebied voornoemd.

Artikel 2

1. Voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis als bedoeld in artikel 2 van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90), wordt mede aangewezen:
het in artikel 1, eerste lid, van dit besluit genoemde gebied. In zoverre wordt het besluit van 24 maart 2000 gewijzigd.
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat vergezeld van nota van toelichting, zoals genoemd in artikel 1, tweede lid, van dit besluit. Deze nota van toelichting vervangt de nota van toelichting behorende bij het besluit tot aanwijzing van het gebied Leekstermeergebied, zoals bedoeld in het eerste.
3. Het in het eerste lid genoemde gebied behoort niet tot de gebieden, bedoeld in artikel 4.9, derde lid, van de Wet milieubeheer, voorzover het niet reeds als milieubeschermingsgebied in een provinciaal milieubeleidsplan is aangewezen.

Artikel 3

Deze besluiten treden in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

Deze besluiten zullen, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst. De besluiten, de kaart en de nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de bibliotheek van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te 's-Gravenhage en op het kantoor van de directie Noord van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, gevestigd in Groningen. Terinzagelegging vindt tevens plaats in de provinciehuizen van de provincie Groningen te Groningen en van de provincie Drenthe te Assen.

's-Gravenhage, 25 april 2003

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,

dr. C.P. Veerman

Een belanghebbende kan tegen deze besluiten een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen bij de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Als een bezwaarschrift wordt ingediend, moet dit binnen 6 weken na bekendmaking van dit besluit in de Staatscourant worden gezonden aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, afdeling Rechtsbescherming, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

Voor zover belanghebbenden tegen de aanwijzing op 24 maart van het gebied Leekstermeergebied als speciale beschermingszone of tegen de aanwijzing voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis een bezwaarschrift hebben ingediend, waarop nog geen beslissing is genomen, wordt dit bezwaarschrift geacht mede te zijn gericht tegen de onderhavige besluiten. Zij ontvangen hierover nader bericht.

Nota van toelichting, zoals gewijzigd bij besluit d.d. 25 april 2003, nr. N/2002/1462, bij de aanwijzing van Leekstermeergebied als speciale beschermingszone in het kader van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, hierna te noemen Vogelrichtlijn, en de aanwijzing als wetland in het kader van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90), hierna te noemen de Wetlands-Conventionie

1. Inleiding

De speciale beschermingszone (hierna: sbz) **Leekstermeergebied** ligt in de provincies Groningen en Drenthe en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Leek (provincie Groningen) en Noordenveld (provincie Drenthe). Het gebied bestaat uit open water, moeras en vochtig grasland, en beslaat een oppervlakte van ca. 1550 ha. Grote delen van het gebied zijn in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer en Stichting Het Groninger Landschap.

Op grond van artikel 27 Natuurbeschermingswet 1998 is bij besluit van 24 maart 2000 Leekstermeergebied aangewezen als sbz in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de Vogelrichtlijn. Tevens is Leekstermeergebied aangewezen voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis als bedoeld in artikel 2 van de Wetlands-Conventionie.

Een essentieel deel van het leefgebied van vogelsoorten als kolgans en brandgans is destijds bij de aanwijzing buiten de begrenzing gelaten.

Met het onderhavige besluit wordt het gehele gebied Leekstermeergebied aangewezen als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 eerste en tweede lid, van de Vogelrichtlijn en aangewezen als wetland in de zin van de Wetlands-Conventionie. In zoverre wordt het besluit van 24 maart 2000 (N/2000/306) gewijzigd.

In deze nota van toelichting zal achtereenvolgens worden ingegaan op de verplichtingen en criteria voor aanwijzing, de gebiedsbeschrijving en de begrenzing, de vogelkundige waarden, het beleid en beheer, andere gebruiksfuncties en de gevolgen van de aanwijzing en op de verplichtingen en criteria van de Vogelrichtlijn en de Wetlands-Conventionie.

2. Verplichtingen Vogelrichtlijn en Wetlands-Conventionie en criteria voor aanwijzing als sbz en als wetland.

2.1 Verplichtingen Vogelrichtlijn en criteria voor aanwijzing

2.1.1 Algemene doelstelling van de richtlijn

De Vogelrichtlijn verplicht de lidstaten van de Europese Unie de instandhouding te garanderen van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Europese verdrag van toepassing is. In de overwegingen van de Vogelrichtlijn wordt vermeld dat een groot aantal in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Gemeenschap een achteruitgang van hun populatie vertoont. Dit werd beschouwd als een ernstige bedreiging voor het behoud van het natuurlijk milieu. De Vogelrichtlijn is mede tot stand gekomen omdat deze vogelsoorten voor het overgrote deel trekvogels zijn. Dergelijke soorten

vormen een gemeenschappelijk erfgoed; een doeltreffende bescherming van deze vogels vereist een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten van de Europese Unie¹.

2.1.2 Aanwijzing sbz's

Artikel 4 van de Vogelrichtlijn bevat de verplichting tot het aanwijzen van sbz's. Deze worden aangewezen voor de zeldzame, kwetsbare of anderszins bedreigde soorten die zijn opgenomen in Bijlage I² van de Vogelrichtlijn. De lidstaten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten "meest geschikte" gebieden aan. Soortgelijke maatregelen worden genomen ten aanzien van geregeld voorkomende trekvogels. Daarbij wordt rekening gehouden met de beschermingsbehoeften ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

2.1.3 Criteria voor aanwijzing sbz's

Voor de selectie van gebieden zijn de volgende criteria gehanteerd.

Een gebied komt voor aanwijzing in aanmerking indien geregeld minstens 1% van een biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een (trekkende) watervogel in het gebied aanwezig is en/of indien het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een vogelsoort van Bijlage I van de Vogelrichtlijn.

Geselecteerd zijn de vijf gebieden met de hoogste gemiddelde aantallen van een Bijlage I-soort, tenzij in het desbetreffende gebied minder dan 1% van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt en/of ook minder dan 0,1% van de biogeografische populatie. Aanvullend geldt een absolute ondergrens van twee broedparen of 5 individuen. Behalve voor een aantal zeer verspreid levende vogels wordt het gemiddelde aantal vogels berekend over een periode van tenminste drie jaren.

Aan terrestrische gebieden is de aanvullende voorwaarde gesteld dat in het gebied een aaneengesloten natuurgebied van minstens 100 ha met een formele natuurstatus aanwezig dient te zijn (aangewezen onder de Natuurbeschermingswet en/ of in eigendom/ beheer bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een van de provinciale Landschappen).

De toepassing van het 1% criterium is in overeenstemming met criterium 6 voor de bepaling van watergebieden van internationale betekenis zoals aanbevolen door de 7e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen aangesloten bij de Wetlands-Conventionie³ (Rec. VII. 11, San José 1999). Het begrip "geregeld minstens 1%" is als volgt gehanteerd: (a) het gemiddeld seizoenmaximum berekend over ten minste drie jaren bedraagt minstens de desbetreffende drempelwaarde of (b) de drempelwaarde wordt in minstens twee van de drie jaren gehaald. In het tweede geval is bij beschikbaarheid van voldoende telgegevens uitgegaan van zes seizoenen⁴.

¹ HvJ EG 11 juli 1996, Royal Society for the Protection of Birds, C-44/95, Jurispr. blz. I-3805, punt 23

² Laatstelijk aangepast op 29 juli 1997, Richtlijn van de Commissie 97/49/EEG, Pb EG L 223, 13.8.97

³ Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels, ook bekend als Wetlands-Conventionie (Trb. 1975, 84; zie ook Trb. 1996, 253) Rec. VII.11, San José 1999

⁴ Biogeografische populaties en 1%-drempelwaarden zijn door Wetlands International gepubliceerd in Waterfowl Population Estimates (2e editie, 1997) op verzoek van de 6e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen (Rec. VI.4, Brisbane 1996). De aangesloten partijen worden opgeroepen deze drempelwaarden te gebruiken bij de aanmelding van wetlands van internationale betekenis onder de Conventionie (vgl. art. 4, lid 2 van de Vogelrichtlijn). Het betreft trekkende watervogels die merendeels (met name zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, sterns) ook zijn opgenomen in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (Trb. 1996, 285) onder de Conventionie van Bonn.

De toepassing van het criterium van de vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan het rapport 'Inventory of important bird areas in the European Community', ook wel aangeduid als 'IBA89 (Grimmett & Gammell 1989)

2.1.4 Methode van begrenzing

De grenzen van een sbz worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen⁵ van de betrokken vogelsoorten.

Hierbij zijn de volgende beperkingen gehanteerd:

1. Voor vogelsoorten voorkomend op de bijlage I geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie aanwezig moet zijn.
2. Voor trekkende watervogels geldt dat geregeld tenminste 0,1% van de biogeografische populatie in het gebied aanwezig moet zijn.
3. Voor overige trekvogels geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie in een gebied aanwezig is en dat deze vogels voorts zijn aangemerkt als een Nederlandse Rode Lijst-soort. Het betreft 14 Rode Lijst-soorten die geconcentreerd in het totaal van de aangewezen en aan te wijzen sbz's voorkomen. Van deze soorten wordt minstens 25% van hun populaties in de sbz's beschermd.

2.2 Wetlands-Conventie

2.2.1 Algemene doelstelling van de Wetlands-Conventie.

Watergebieden (wetlands) hebben wereldwijd een bijzondere ecologische betekenis. Om deze waarden in alle facetten in stand te houden is in 1971 de Wetlands-Conventie tot stand gekomen.

2.2.2 Het besluit tot aanwijzing als wetland

Nederland is Overeenkomstsluitende Partij en heeft zich verplicht de daarvoor in aanmerking komende watergebieden binnen het grondgebied aan te melden voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis. Omdat watergebieden van grote betekenis zijn voor vogels en omdat in het kader van de toepassing van de Vogelrichtlijn gebieden geselecteerd zijn en aangewezen worden als sbz, waarbij een belangrijk criterium ontleend is aan de Wetlands-Conventie, vindt voor elk daarvoor in aanmerking komend gebied tegelijk met de aanwijzing als sbz tevens de aanwijzing als wetland plaats.

2.2.3 Criteria voor aanwijzing wetlands.

De Overeenkomstsluitende Partijen hebben gezamenlijk criteria vastgesteld voor de selectie en begrenzing van gebieden die in aanmerking komen voor aanwijzing. Er worden 8 criteria onderscheiden. Een watergebied wordt als internationaal belangrijk beschouwd indien:

1. het een voorbeeld omvat van een specifiek, bijzonder of uniek natuurlijk of bijna-natuurlijk wetlandtype in de betreffende biogeografische regio;
2. er zeldzame, kwetsbare of bedreigde soorten, of bedreigde ecologische gemeenschappen voorkomen;

⁵ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in Bijlage A van deze nota van toelichting.

3. er planten- en of diersoorten voorkomen die van belang zijn voor het instandhouden van de biologische diversiteit van een bepaalde biogeografische regio;
4. er planten- en/of diersoorten voorkomen in een gevoelig deel van hun levenscyclus, of het gebied functioneert als vluchtplaats gedurende slechte omstandigheden;
5. er geregeld meer dan 20 000 watervogels voorkomen;
6. er geregeld minstens 1% van de biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een watervogel voorkomt;
7. het een belangrijk deel herbergt van inheemse soorten, ondersoorten, families, levensstadia en/of populaties van vissen, die representatief zijn voor wetlandwaarden en daardoor bijdragen aan de biodiversiteit op aarde;
8. het een belangrijke voedselbron, paaigebied, kraamkamer en/of trekroute vormt, waar visfauna van zowel binnen als buiten het gebied van afhankelijk is.

criterium 7 is niet van toepassing op de Nederlandse situatie.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het gebied wordt gekenmerkt door een open veenweidelandschap met aan de westzijde gelegen het Leekstermeer. Langs het meer bevinden zich plaatselijk brede rietkragen en ten noorden en ten westen van het meer liggen enkele verlande petgaten, waaronder de Lettelberter Petten, en enkele houtwallen. Meer dan de helft van het gebied bestaat uit (voormalige) cultuurgraslanden.

Het Leekstermeer is ontstaan door menselijke invloeden. Door klink van de veenbodem, als gevolg van ontwatering in de 11de eeuw trad in de 13de eeuw aanzienlijke wateroverlast op. In die periode zijn door de bewoners in het gebied ook enkele veenterpen opgericht. Later trokken de bewoners zich terug op de pleistocene zandruggen. Tot in het begin van deze eeuw stond een groot deel van het gebied rond het Leekstermeer in de winter maandenlang onder water. Pas na de afsluiting van de Lauwerszee (1969) is de ontwateringssituatie van dien aard dat overstroming van het gebied tot de hoge uitzonderingen behoort.

3.2 Aanduiding leefgebied

Het Leekstermeergebied is aangewezen als sbz vanwege de aanwezigheid van open water, moeras en graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2)⁶. De begrenzing van de sbz is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventionie vanwege het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criteria 5 en 6).

⁶ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in bijlage A van dit besluit.

3.3 Begrenzing

Het Leekstermeergebied is gelegen tussen Leek en Groningen. Het aangewezen gebied wordt in het westen globaal begrensd door het Lettelbetterdiep en de weg Leek-Lettelbert, in het noorden door de rijksweg A7 en de Matsloot, in het oosten door het Peizerdiep en in het zuiden door Hoofdstraat, Hooiweg ongeveer tot aan De Hoek waarna de grens in westelijke richting via perceelsscheidingen ter hoogte van y-coördinaat 577 doorloopt tot aan Sandebuurt, Sandebuurse Dijk, Middelvensche Tocht en verder oostelijk langs Het Emmerik.

De begrenzing van de sbz is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Daarbij geldt het volgende: bestaande bebouwing (incl. erven en tuinen) en verhardingen maken geen deel uit van de sbz. Deze maken geen wezenlijk deel uit van het leefgebied van de genoemde vogelsoorten. (Jacht)havens maken geen deel uit van de sbz. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een sbz liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de sbz, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de sbz gehouden.

Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.

4. Vogelkundige waarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

Het Leekstermeergebied kwalificeert als sbz vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de Kogans die het gebied benut als overwinteringsgebied en/of rustplaats of als voedselgebied gedurende het winterseizoen. Het gebied kan hierdoor tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Convention (criterium 6). Het Leekstermeergebied wordt verder aangemeld als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Convention vanwege het geregeld voorkomen van minstens 20.000 watervogels (criterium 5).

Trekkende watervogelsoort waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^b	1% Biopop ^c	% in sbz ^d	Telperiode
kolgans <i>Anser albifrons</i>	nee	nee	NW-Siberië/ NW-Europa	6000	4,0%	1993-97

(a) De kwalificatie betreft in het gebied niet-broedende vogels (indien ingevuld met "nee")

(b) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend

(c) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biogeografische populatie (biogeografische populatie en drempelwaarde ontleend aan Rose & Scott 1997, Waterfowl Population Estimates – 2nd edition. Wetlands International, Wageningen)

(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, zijn porseleinhoen en kwartelkoning (broedvogels); brandgans en slechtvalk (niet-broedvogels). Een andere trekkende vogelsoort waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/of rustplaats: smient. De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

Het Leekstermeer is de slaappleaats voor kolgans, brandgans en smient, die in de aanliggende en omringende graslandgebieden voedselzoeken. Als de graslanden tussen het Leekstermeer en de Lettelberter Petten zijn ondergelopen, worden deze ook als slaappleaats benut. Er bestaat geregeld uitwisseling met de ganzenconcentraties in de sbz Zuidlaardermeergebied.

De oeverlanden en schrale graslanden zijn broedplaatsen van porseleinhoen en kwartelkoning.

4.4 Overige soorten

In het gebied komen verder nog de volgende broedvogels van Bijlage I onregelmatig of in relatief kleine aantallen voor: kemphaan en bruine kiekendief.

5. Beleid en beheer

Beleid en beheer van de sbz en wetland Leekstermeergebied zijn onder meer gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de vogelkundige (en andere voor het wetland geldende) waarden van het gebied zoals beschreven in paragraaf 3 en 4. Dit betekent onder meer het volgende:

- het Leekstermeergebied maakt grotendeels deel uit van de kerngebieden van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990). Het beleid in deze gebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden. Het Leekstermeergebied maakt tevens deel uit van de ecologische verbindingszone De Natte As voor het onderdeel dat de verbinding legt tussen het Leekstermeer en het Zuidlaardermeer.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (SGR, 1995) is het beleid m.b.t. de Ecologische Hoofdstructuur ruimtelijk verankerd. In het SGR staat het Leekstermeergebied specifiek genoemd als belangrijk gebied voor weidevogels, kwetsbare en overige ganzensoorten en kleine en wilde zwanen. Verder maakt het Leekstermeer en omgeving deel uit van een gebied dat als waardevol cultuurlandschap wordt beschouwd, waar behoud en herstel van de bestaande landschapskwaliteit wordt nagestreefd.
- In het provinciaal omgevingsplan (POP) van de provincie Groningen (2000) valt het Leekstermeergebied geheel onder de functietoekenning natuur (land/water). De hoofddoelstelling van het beleid richt zich hier op behoud, herstel en ontwikkeling van de aanwezige natuur- en landschapswaarden en het benutten van de mogelijkheden voor natuurontwikkeling. Westelijk in het gebied ligt een voorkeurstracé voor een onderdeel van ecologische verbindingszone De Natte As. Ten noorden van het gebied langs de A-7 is het tracé voor de eventuele Zuiderzeelijn aangeduid.

- In het provinciaal omgevingsplan (POP) van de provincie Drenthe (1998) liggen het water, de graslanden van De Bolmert en de graslanden ten zuiden van Matsloot in de functiezone V: natuur, gericht op behoud, herstel of ontwikkeling van natuurwaarden. Andere doeleinden zijn slechts aanvaardbaar voorzover deze verenigbaar zijn met of ten dienste staan van de natuurdoelstelling. De graslanden ten noordoosten van Sandebuurt liggen in functiezone III: landbouw, recreatief medegebruik en de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie zijn hier gelijkwaardig waarbij de samenhang tussen de waarden van deze functies voorop staat. Dit gebied is tevens aangemerkt als hydrologisch aandachtsgebied. De rest van het aangewezen gebied ligt in functiezone IV: verwevingsgebied landbouw en natuur; gericht op versterking samenhang landbouw en natuur. In 1997 is het plan voor de herinrichting Roden-Norg vastgesteld. Het Drentse deel van aangewezen gebied valt volledig binnen het plangebied. Het plan behelst onder meer verbetering van de waterbeheersing ten behoeve van de landbouw volgens de veenweidenorm en aanpassing van het waterlopenstelsel. Het plan is inmiddels in uitvoering.
- Het merendeel van de gronden in het gebied is in eigendom van Staatsbosbeheer en Het Groninger Landschap. De overige gronden binnen het gebied zijn grotendeels begrensd als reservaat- en beheersgebied. Het natuurbeheer behelst globaal het instandhouden van vochtige graslandvegetaties, petgaten en broekbos. In de toekomst komt er meer ruimte voor hydrologische processen (meer peildynamiek en winterse inundaties). Door peilverhogingen worden betere kansen voor weidevogels gecreëerd. Voor delen van het gebied wordt op termijn gestreefd naar de ontwikkeling van open graslanden met kwelafhankelijke vegetaties. Behoud en ontwikkeling van petgaten met broekbos en verlandingsvegetaties wordt plaatselijk bevorderd. Om verlandingsvegetaties te behouden is het nodig petgaten van tijd tot tijd open te maken of nieuwe aan te leggen.

6. Andere gebruiksfuncties in het gebied

6.1 Algemeen

In het aangewezen gebied zijn diverse bestaande functies aanwezig, zoals landbouw en recreatie. Voor deze functies geldt dat het huidig gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet. Daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd.

6.2 Gebruiksfuncties

De hiernavolgende korte opsomming van de verschillende huidige gebruiksfuncties is louter beschrijvend van aard en heeft niet de opzet volledig en uitputtend te zijn.

Recreatie

Het gebied is van betekenis voor de waterrecreatie. Er bevinden zich een paar jachthavens met recreatieve bebouwing ten behoeve van verblijfsrecreatie langs het Leekstermeer. Voor de waterrecreatie is baggeren soms nodig. In het gebied vindt sportvisserij plaats. Door het moerasbos, de Lettelberter Petten, loopt een wandelroute.

Beroepsvisserij

Er vindt op beperkte schaal commerciële visserij plaats in het gebied.

Jacht

De jacht wordt op grond van art. 46 lid 3, sub c, in een sbz niet geopend. Het is wel mogelijk om op basis van provinciaal beleid bepaalde vormen van schadebestrijding toe te passen.

Landbouw

Het gebied is voor wat betreft agrarische bestemming als grasland in gebruik. Het graslandgebruik kan als extensief gekenmerkt worden.

Infrastructuur

Het noordelijk deel van het gebied grenst aan de A7. Op nog geen acht kilometer van het Leekstermeer ligt het vliegveld Eelde, een luchthaven met een voornamelijk regionale functie. De door de luchtverkeersleiding gecontroleerde aan- en afvliegroute naar het noorden loopt net ten oosten van het gebied. Aan de oostgrens van het gebied bevindt zich een hoogspanningsleiding (220 kV).

7. Gevolgen van de aanwijzing als sbz en wetland

7.1 Speciale beschermingszone

7.1.1 Rechtsgevolgen in de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

Het aanwijzen van een gebied als sbz ter uitvoering van de Vogelrichtlijn heeft op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn bepaalde rechtsgevolgen. De belangrijkste artikelen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn opgesomd in Bijlage B van deze nota van toelichting. In de hiernavolgende paragraaf volgt een korte uiteenzetting waarna telkens wordt aangegeven op welke wijze de Nederlandse regering invulling geeft aan de Europeesrechtelijke vereisten.

7.1.2 Korte beschrijving en doorwerking in het nationale rechtsstelsel

- i. De Vogelrichtlijn schrijft voor alle onder de bescherming van de Vogelrichtlijn vallende vogelsoorten beschermende maatregelen voor. De Nederlandse overheid geeft invulling aan de verplichting tot instandhouding van de sbz's door de wijze waarop zij met de belangen van vogels omgaat in de ruimtelijke ordening op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau. Dit gebeurt door het toekennen van functies aan gebieden waar vogels hun leefgebied in hebben. Op rijksniveau is dat vastgelegd in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van het Structuurschema Groene Ruimte (1995). De in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden, liggen voor het overgrote deel binnen de grenzen van deze Ecologische Hoofdstructuur. In de EHS genieten de natuurwaarden een bijzondere bescherming, die in streek-, en bestemmingsplannen zijn doorwerking dient te hebben. Een aantal gebieden geniet bijzondere bescherming doordat deze gebieden zijn aangewezen als beschermd natuurmonument of staatsnatuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet. In deze gebieden kan met behulp van een beheersplan het beheer worden geregeld met de eigenaar. Bovendien zijn alle schadelijke handelingen vergunningplichtig zodat op die wijze de voorgeschreven afweging van belangen kan plaatsvinden. Voorts worden de leefgebieden van vogels beschermd door de wijze waarop in

het beheer van bossen en andere natuurgebieden van natuurbeschermingsorganisaties en particulieren, rekening wordt gehouden met vogels. Door het sluiten van overeenkomsten met landgebruikers wordt ook nog nestgelegenheid gegeven aan weidevogels en worden overwinterende ganzen en zwanen in de gelegenheid gesteld te foerageren op landbouwgrond.

De overige rechtsgevolgen zijn ontleend aan artikel 6 lid, tweede, derde en vierde lid, van de Habitatrictlijn, dat ook van toepassing is op sbz's Vogelrichtlijn (artikel 7 Habitatrictlijn).

- II. Artikel 6, tweede lid van de Habitatrictlijn stelt de verplichting passende maatregelen te treffen om te zorgen dat de kwaliteit van de leefgebieden van soorten in de sbz's niet verslechtert. Ook mogen er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de sbz's zijn aangewezen voor zover die factoren - gelet op de doelstelling van de Vogelrichtlijn - een significant effect zouden kunnen hebben.

In de aangewezen sbz's zijn diverse bestaande functies aanwezig. Onder bestaand gebruik wordt in ieder geval verstaan het bestendig gebruik op het moment van aanwijzing of het gebruik gebaseerd op een van overheidswege genomen besluit of verkregen toestemming. Het bestaand gebruik moet tevens passen binnen de vigerende wet- en regelgeving. Bovendien kunnen in het kader van de Vogelrichtlijn bestaande activiteiten en intensivering van deze activiteiten, voorzover er geen sprake is van significante verstoring van de in het geding zijnde vogelkundige waarden in het desbetreffende gebied, nu en in de toekomst zonder problemen plaatsvinden. Deze besluitvorming over al of niet significante aantasting van vogelkundige waarden vindt plaats in daarvoor relevante wettelijke kaders.

Voor deze functies geldt dat het huidig gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet. Daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden, heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd. Een aanwijzing als sbz is derhalve nu geen reden om na aanwijzing anders tegen het zodanig gebruik aan te kijken. Een en ander komt anders te liggen indien op enig moment mocht blijken dat in (een deel van) de sbz toch een vorm van gebruik bestaat die significant nadelige effecten heeft op de op grond van de Vogelrichtlijn te beschermen vogelkundige waarden. In dat geval is de Nederlandse regering conform het gestelde in artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gehouden passende maatregelen te nemen.

- III. Bij de overige rechtsgevolgen gaat het om procedureregels die moeten worden gehanteerd in het geval dat - in afwijking van de beschermingsvereisten van de vogels en de eisen die aan leefgebieden van vogels gesteld moeten worden - plannen of projecten worden ontwikkeld die mogelijk significante gevolgen hebben voor de sbz's. (artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrictlijn).

Het afwegingskader zoals verwoord in artikel 6 Habitatrictlijn is in soortgelijke bewoordingen terug te vinden in de afweegformules die zijn opgenomen in de Planologische Kernbeslissing Structuurschema Groene Ruimte en de Planologische Kernbeslissing Waddenzee (kamerstukken II 1992/93, 22605, nrs. 33 en 34) en werkt zo in de besluitvorming omtrent plannen en projecten door. Belangrijke

wettelijke kaders daarvoor zijn onder andere de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Natuurbeschermingswet.

Ter verdere ondersteuning wordt op korte termijn een Algemene Maatregel van Bestuur opgesteld waarmee genoemd afwegingskader wordt vastgelegd. Artikel 29 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt de mogelijkheid deze AMvB op te stellen. In de AMvB zal worden opgenomen dat besluitvorming over realisatie van plannen en projecten in Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden onderhevig is aan artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn.

7.2 Wetland

De rechtsgevolgen van de aanwijzing van een gebied als wetland vertonen verwantschap met die van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Aanwijzing als wetland betekent verder dat artikel 4.9 van de Wet milieubeheer van toepassing wordt. Dit houdt in dat provinciale staten in het provinciaal milieubeleidsplan een wetland aanduiden als een gebied waarin de kwaliteit van het milieu of van een of meer onderdelen daarvan bijzondere bescherming behoeft. Een dergelijke verplichting geldt, behoudens bij de aanwijzing anders is bepaald. De verhouding tussen de aanwijzing als wetland en art. 4.9 van de Wm wordt, voorzover hieraan thans nog geen invulling is gegeven, nog in een later besluit geregeld.

Bijlage A

Biotoopbeschrijvingen Vogelrichtlijnsoorten

De *Kolgans* is een wintergast, die pas in november in Nederland arriveert en dan voornamelijk in ZW-Friesland verblijft. Maximum aantallen worden in januari waargenomen. Ook dan ligt het zwaartepunt in Friesland, en daarnaast vormen o.a. het Leekstermeergebied, Noordwest-Overijssel, de IJssel, de Gelderse Poort en de Alblasserwaard belangrijke pleisterplaatsen. Het overgrote deel foerageert op grasland en daarnaast op akkerland (wintergraan, bieten, aardappelen, koolzaad en stoppelvelden). In de kleigebieden in Zeeland en Flevoland neemt het belang van gras en wintergranen in de loop van het seizoen toe ten koste van oogstresten, die meestal snel worden ondergeploegd. Als slaappleaats worden ofwel de foerageergebieden, of allerlei wateren (zoet of zout), en zand- en modderbanken gebruikt, die op enkele tientallen kilometers van de foerageergebieden kunnen liggen.

Brandganzen afkomstig uit de Russische broedgebieden concentreren zich in het najaar in het noordoosten van het land, vooral in en rond het Lauwersmeer en langs de Friese en Groningse kust, waar wordt gefoerageerd op grazige en beweide kwelders, zeekraal en cultuurgrasland. Kleinere concentraties bevinden zich in ZW-Friesland en in het noordelijk Deltagebied, waar hoofdzakelijk op intensief beheerde graslanden en op beweide grasgorzen en slikken wordt gefoerageerd. In januari heeft het zwaartepunt van de verspreiding zich enigszins verlegd naar ZW-Friesland, in Flevoland en in het noordelijk Deltagebied. In strenge winters worden de noordelijke pleisterplaatsen verlaten. Ook in de wintergebieden foerageren Brandganzen voornamelijk op grasland en plaatselijk ook op akkerland (wintergranen, stoppelvelden, groenbemesters, graszaad en spruitjes). Vanaf februari vindt de terugtrek plaats en in maart bevinden zich de grootste aantallen op kwelders en graslanden langs de Fries-Groningse kust, in de Dollard en in ZW-Friesland. De slaappleaats bestaan uit rustige, zoete of zoute wateren, zand- of modderbanken en kunnen op enkele tientallen kilometers van de foerageergebieden liggen.

De *Smient* verblijft vooral van oktober tot maart in ons land; met name in zachte winters zijn er grote aantallen aanwezig. Het merendeel houdt zich op in de kuststrook en in de natte veenweidegebieden van Noord-Holland en Friesland; daarnaast in de polders van Zuid-Holland en Utrecht, rond het IJssel- en Markermeer en langs de grote rivieren. In de loop van de winter neemt het belang van de binnendijkse gebieden en het rivierengebied toe. Vooral in strenge winters verblijft een groot deel van de smienten in het Deltagebied. Smienten maken overdag gebruik van open water en ondergelopen graslanden om te rusten, maar in rustige gebieden wordt ook overdag gefoerageerd. De rustplaatsen liggen binnen een straal van 10 kilometer van de foerageergebieden.

De *slechtvalk* jaagt vooral op vogels die in de vlucht worden gevangen. Als overwinteringsgebied prefereert de soort daarom open landschappen met voldoende prooiaanbod en uitkijkposten, zoals open wateren en agrarische gebieden. Vooral in het Waddengebied, het Deltagebied, langs de Hollandse kust en het IJsselmeergebied worden veel Slechtvalken gezien. Maar ook langs de grote rivieren en bij plassen met veel watervogels, zoals in de Zaanstreek wordt de soort veel gezien. Minder talrijk, maar geen uitzondering, is de soort in de hogere delen

van Nederland, waar ze vooral voorkomen in heidegebieden en hoogveengebieden. Hier bestaat het voedsel vooral uit Houtduiven die gevangen worden boven agrarische gebieden.

Het *porseleinhoen* prefereert natte en moerassige terreinen, zoals hoogvenen, natte graslanden, zoetwatermoerassen, geïnde uiterwaarden, en verlandingszones van kleiputten, met langdurig plas-dras staande gras-, russen- of zeggenvegetatie in liefst open landschap met ondiep, voedselrijk water. De soort broedt ook wel in rietmoerassen en dichtbegroeide oevers van grachten en sloten. Het broedvoorkomen in Nederland beperkt zich grotendeels tot de laag- en hoogveenmoerassen, het rivierengebied en het IJsselmeergebied.

De *kwartelkoning* broedt bij voorkeur in redelijk open terreinen met een kruidenrijke vegetatie, zoals uiterwaarden van rivieren en stroomdalen. Echter ook extensief beheerd gras- of akkerland, veenweidegebieden en incidenteel rietvelden, grienden, bosaanplantingen en boomgaarden behoren tot de broedbiotoop van de kwartelkoning. Het voedsel bestaat voornamelijk uit insecten en andere ongewervelde dieren. Het voorkomen in Nederland is tegenwoordig grotendeels beperkt tot het Gelderse rivierengebied en de provincies Friesland en Groningen.

Bijlage B

Relevante artikelen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn

* Vogelrichtlijn

Artikel 3

1 . Met inachtneming van de in artikel 2 genoemde eisen nemen de Lidstaten alle nodige maatregelen om voor alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

2 . Voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden worden in de eerste plaats de volgende maatregelen getroffen :

- a) instelling van beschermingszones;
- b) onderhoud en ruimtelijke ordening overeenkomstig de ecologische eisen van leefgebieden binnen en buiten de beschermingszones;
- c) herstel of weer aanleggen van vernietigde biotopen;
- d) aanleg van biotopen.

Artikel 4

1 . Voor de leefgebieden van de in bijlage I vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

In dat verband wordt gelet op :

- a) soorten die dreigen uit te sterven;
- b) soorten die gevoelig zijn voor bepaalde wijzigingen van het leefgebied;
- c) soorten die als zeldzaam worden beschouwd omdat hun populatie zwak is of omdat zij slechts plaatselijk voorkomen;
- d) andere soorten die vanwege de specifieke kenmerken van hun leefgebied speciale aandacht verdienen.

Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de tendensen en de schommelingen van het populatiepeil.

De Lidstaten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte gebieden als sbz's aan, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming die deze soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, behoeven.

2 . De Lidstaten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van het gebied van bescherming in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is , ten aanzien van hun broed- , rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Met het oog hierop besteden de Lidstaten zelf bijzondere aandacht aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

* Habitatrichtlijn

Artikel 6

2. De Lidstaten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de sbz's niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.

3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.

4. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lidstaat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lidstaat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen.

Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang worden aangevoerd.

Artikel 7

De uit artikel 6, leden 2, 3 en 4, voortvloeiende verplichtingen komen in de plaats van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, eerste zin, van Richtlijn 79/409/EEG, voor wat betreft de sbz's die overeenkomstig artikel 4, lid 1, van die richtlijn zijn aangewezen of bij analogie overeenkomstig artikel 4, lid 2, van die richtlijn zijn erkend, zulks vanaf de datum van toepassing van de onderhavige richtlijn, dan wel vanaf de datum van de aanwijzing of erkenning door een Lidstaat overeenkomstig Richtlijn 79/409/EEG, indien deze datum later valt.

* Wetlands-Conventie

De aanwijzing van een wetland in het kader van de Wetlands-Conventie heeft de hierna omschreven gevolgen:

- Artikel 3, lid 1, vraagt van de overheid op zodanige wijze plannen te formuleren en te verwezenlijken dat het behoud en het verstandig gebruik van het aangewezen gebied, voor zover mogelijk, wordt bevorderd.
- Artikel 3, lid 2, vraagt van de overheid dat zij zo spoedig mogelijk wordt ingelicht, indien het ecologische karakter van een in haar grondgebied gelegen en in de Lijst opgenomen watergebied verandert of mogelijk zal veranderen ten gevolge van technologische ontwikkelingen, verontreinigingen of ander menselijk ingrijpen. Gegevens over dergelijke veranderingen dienen onverwijld te worden doorgegeven aan de organisatie of regering die verantwoordelijk is voor de in artikel 8 omschreven, door het Bureau te verrichten lopende administratieve werkzaamheden.
- Artikel 4, lid 2, vraagt van de overheid om bij het opheffen of beperken van het gebied in omvang, om dringende redenen van nationaal belang, dit verlies te compenseren.
- Artikel 4, lid 3, vraagt van de overheid het wetenschappelijk onderzoek en de uitwisseling van gegevens en publicaties met betrekking tot het Wetland en haar flora en fauna te bevorderen.
- Artikel 4, lid 4, vraagt om een inspanningsverplichting te leveren om de watervogelstand in het aangewezen gebied te vermeerderen.